

Ο Εκπαιδευτικός ως Στοχαζόμενος Επαγγελματίας της Μαρίας Καλαϊτζοπούλου

εκδ. τυπωθήτω – Γιώργος Δαρδανός
σελ. 156, τιμή 7,50 €
ISBN 960-8041-64-3

Τις τελευταίες δεκαετίες οι όροι στοχασμός και κριτικός στοχασμός στο εκπαιδευτικό έργο καθώς και οι όροι στοχαζόμενος εκπαιδευτικός, ο εκπαιδευτικός ως επαγγελματίας και ο εκπαιδευτικός ως ερευνητής βρίσκονται στην επικαιρότητα.

Μια συνεχώς αυξανόμενη βιβλιογραφία γύρω από αυτά τα θέματα επιβεβαιώνει τη σημασία του στοχασμού τόσο κατά τη διάρκεια της βασικής εκπαίδευσης των εκπαιδευτικών όσο και κατά το χρόνο που εργάζονται και το ζητούμενο είναι η επαγγελματική τους ανάπτυξη. Ωστόσο, σήμερα υπάρχει έλλειψη ενός κοινού ορισμού για το στοχασμό και τον στοχαζόμενο εκπαιδευτικό, έλλειψη που αποκρύπτει σιωπηρά ίσως τις διαφορετικές ιδεολογίες που υποστηρίζουν τη στοχαστική πρακτική (Ecclestone, 1996, σελ. 150). Από τον John Dewey ως τον Donald Schon και τον Jack Mezirow υπάρχουν πολλές και διαφορετικές απόψεις σχετικά με το τι είναι στοχασμός, ποια είναι τα χαρακτηριστικά του στοχαζόμενου εκπαιδευτικού και ποια είναι τα επιδιωκόμενα αποτελέσματα από την υιοθέτηση αυτής της προσέγγισης.

Το βιβλίο που παρουσιάζουμε αποτελεί μια προσπάθεια σε αυτή την κατεύθυνση αξιοποιώντας κυρίως το έργο του Donald Schon (1983, 1987, 1988). Ο Schon συνέδεσε την έννοια του στοχασμού με την επαγγελματική πρακτική, αναγνωρίζοντας πόσα πολλά μπορεί να προσφέρει η εμπειρία που αποκομίζεται από άλλα επαγγελματικά πεδία (αρχιτεκτονική, ψυχοθεραπεία) και στην επαγγελματική ανάπτυξη των εκπαιδευτικών.

Το βιβλίο αποτελείται από τρία μέρη. Στο πρώτο μέρος παρουσιάζεται το θεωρητικό μοντέλο του Schon για τον στοχαζόμενο επαγγελματία, ο οποίος υιοθετεί το στοχασμό ως επαγγελματική πρακτική στην καθημερινή του ζωή. Ο Schon διαμόρφωσε το μοντέλο του, μελετώντας τα επαγγελματικά πεδία των αρχιτεκτόνων, των πολιτικών μηχανικών, των κλινικών ψυχολόγων, των υπευθύνων για τη διαχείριση επιχειρήσεων, κάνοντας και κάποιες αναφορές και στους εκπαιδευτικούς (Schon, *The Reflective Practitioner*, 1983). Δύο είναι οι βασικές έννοιες στο έργο του οι οποίες σχετίζονται με την επαγγελματική γνώση. Η **πρακτική γνώση** και ο **στοχασμός κατά τη δράση**.

Εκτός από την ακαδημαϊκή γνώση που αποκτούν οι επαγγελματίες κατά τη διάρκεια των σπουδών τους, κατά τη διάρκεια άσκησης της εργασίας τους αποκτούν και πρακτική γνώση (knowing-in-action), αφού γνωρίζουν πώς να εκτελούν συγκεκριμένες επαγγελματικές πρακτικές χωρίς να χρειάζεται να σκεφτούν πάνω σε αυτές πριν ή κατά τη διάρκεια της εκτέλεσής

τους. Πρόκειται για μια **σιωπηρή γνώση** αφού οι περισσότεροι επαγγελματίες δεν έχουν συνείδηση ότι έχουν μάθει να εκτελούν αυτές τις πρακτικές και ούτε είναι ικανοί να περιγράψουν τη γνώση πάνω στην οποία στηρίζεται η δράση τους (Schon, 1983). Ωστόσο, σε κάποιες περιπτώσεις και υπό ορισμένες συνθήκες οι επαγγελματίες στοχαζονται κατά τη δράση τους και τότε πρόκειται τουλάχιστον ως ένα βαθμό για μια συνειδητή διαδικασία. Ο **στοχασμός κατά τη δράση** είναι επίσης μια κριτική διαδικασία, καθώς υιοθετεί μια κριτική στάση απέναντι στην πρακτική γνώση. Η διαδικασία αυτή θέτει στον επαγγελματία κάποια ερωτήματα που πρέπει να απαντήσει προκειμένου να οριοθετήσει το πρόβλημα που καλείται να αντιμετωπίσει. Ερωτήματα αυτού του τύπου είναι: «Μπορώ να λύσω το πρόβλημα που θέτω;», «Με ικανοποιούν τα αποτελέσματα που προκύπτουν από την επίλυση του προβλήματος;» «Είναι σαφές το πρόβλημα που θέλω να επιλύσω;» κ.λπ. Ο επαγγελματίας εμπλέκεται δηλαδή σε μια στοχαστική συζήτηση με τον εαυτό του, στην οποία ο Schon διακρίνει τρία στάδια: **Εκτίμηση της κατάστασης, δράση, επανεκτίμηση**. Στο πρώτο στάδιο γίνεται οριοθέτηση του προβλήματος και ακολουθεί ο πειραματισμός για να ανιχνευτούν οι συνέπειες από τη συγκεκριμένη οριοθέτηση του προβλήματος. Στο δεύτερο στάδιο επιχειρείται η δράση σύμφωνα με την οριοθέτηση του προβλήματος. Στο στάδιο αυτό οι επαγγελματίες πρέπει να έχουν **ανοιχτά τα αυτιά τους** για να αξιολογούν αυτά που συμβαίνουν κατά την επίλυση του προβλήματος. Στο βαθμό που μπορούν να αξιολογήσουν αυτά που συμβαίνουν προχωρούν σε ένα νέο επαναπροσδιορισμό της κατάστασης. Από αυτό το σημείο ξεκινά ένας δεύτερος κύκλος στοχασμού με τα ίδια τρία στάδια: **εκτίμηση της κατάστασης, δράση, επανεκτίμηση**.

Στο κεφάλαιο αυτό η συγγραφέας επίσης συσχετίζει το έργο του Schon με το έργο του Dewey από το οποίο ο Schon αντλεί πολύτιμο υλικό. Κοντά στην έννοια του στοχαζόμενου επαγγελματία του Schon βρίσκεται ο στοχαζόμενος εκπαιδευτικός του Dewey που διακρίνεται από ευρύτητα πνεύματος, υπευθυνότητα και αφοσίωση στο έργο του.

Στο δεύτερο μέρος του βιβλίου παρουσιάζονται οι απόψεις του Schon σχετικά με το ρόλο της πρακτικής άσκησης στην εκπαίδευση των επαγγελματιών και οι μορφές που μπορεί να πάρει αυτή και στην πρακτική άσκηση των εκπαιδευτικών, απόψεις που εμπεριέχονται στο δεύτερο βιβλίο του (*Educating the Reflective Practitioner*, 1987). Εκεί ο Schon προτείνει ένα μοντέλο για την επαγγελματική γνώση που συνδυάζει τόσο την

εφαρμοσμένη επιστήμη όσο και το **στοχασμό κατά τη δράση**. Και αυτό γιατί η έρευνα που διεξάγεται στο χώρο του Πανεπιστημίου μπορεί να αποτελεί μια σημαντική πηγή πληροφόρησης και διαμόρφωσης της πρακτικής γνώσης, της γνώσης δηλαδή που επιτρέπει στους επαγγελματίες να χειρίζονται τα καθημερινά τους προβλήματα, αλλά δεν μπορεί να είναι η μοναδική πηγή. Πρέπει να συνδυάζεται με την προώθηση του στοχασμού κατά τη δράση γιατί και αυτός αποτελεί σημαντική πηγή γνώσης για τους επαγγελματίες.

Οι απόψεις του Schon για την επαγγελματική εκπαίδευση και το στοχασμό στην πρακτική άσκηση αξιοποιούνται στην εκπαίδευση των εκπαιδευτικών αφού η πρακτική άσκηση θεωρείται ένα πολύ σημαντικό κομμάτι της εκπαίδευσης των υποψήφιων εκπαιδευτικών. Οι υποψήφιοι εκπαιδευτικοί εξασκούν για πρώτη φορά το επάγγελμά τους διδάσκοντας για μερικές εβδομάδες με την καθοδήγηση του επόπτη καθηγητή τον οποίο ο Schon ονομάζει και *προγυμναστή*. Η καθοδήγηση αυτή περιλαμβάνει συζήτηση μεταξύ καθηγητή-φοιτητή πριν από τη διδασκαλία, παρατήρηση της διδασκαλίας και συζήτηση μετά τη διδασκαλία. Ωστόσο η συζήτηση μετά τη διδασκαλία δεν εξελίσσεται πάντοτε σε κριτικό στοχασμό, γι' αυτό η συγγραφέας επισημαίνει ότι δεν έχει γεφυρωθεί ακόμα το χάσμα μεταξύ του εκπαιδευτικού ως στοχαζόμενου επαγγελματία, ο οποίος προβαίνει σε κρίσεις και αποφασίζει ο ίδιος για το αναλυτικό πρόγραμμα και του εκπαιδευτικού ως τεχνοκράτη, ο

ο οποίος εκτελεί ικανοποιητικά τις αποφάσεις του υπουργείου. Ο δεύτερος τύπος εκπαιδευτικού είναι κυρίαρχος σήμερα στις περισσότερες χώρες.

Στο τρίτο μέρος του βιβλίου παρουσιάζονται μια σειρά από έρευνες στο χώρο της εκπαίδευσης που προωθούν το στοχασμό στην εκπαιδευτική πράξη και επιβεβαιώνουν την ύπαρξη μιας νέας θεματικής πλέον και στην εκπαιδευτική έρευνα.

Οι έρευνες αυτές δείχνουν ότι οι δομές και οι τεχνικές που υιοθετούνται σε ένα πρόγραμμα εκπαίδευσης με στόχο το στοχασμό είναι σημαντικές. Παράγοντες, όπως η επάρκεια χρόνου, το αίσθημα της ασφάλειας, η δυνατότητα συζήτησης με συναδέλφους, η βοήθεια που προσφέρουν η ύπαρξη διδακτικού υλικού ή ο συνάδελφος που παρευρίσκεται στην τάξη και παρατηρεί το μάθημα, είναι παράγοντες που κρίνονται ιδιαίτερα βοηθητικοί από τους εκπαιδευτικούς που πήραν μέρος στις έρευνες.

Η μελέτη κλείνει με ορισμένες διαπιστώσεις και συμπεράσματα. Το πιο σημαντικό κατά τη γνώμη μας είναι ότι ο στοχασμός δεν μαθαίνεται παρακολουθώντας μια διάλεξη ή διαβάζοντας ένα βιβλίο. Η πρακτική άσκηση παρέχει στους εκπαιδευτικούς τη δυνατότητα να μάθουν να διδάσκουν αποτελεσματικά και ότι η ικανότητα να στοχαζόμαστε κανείς τόσο κατά τη δράση του όσο και μετά από αυτή είναι μια ικανότητα που αναπτύσσεται καθόλη τη διάρκεια της ζωής τους.

Σοφία Καλογριδίη

ΜΕΤΑΙΧΜΙΟ

ΝΙΚΟΣ Κ. ΑΛΙΒΙΖΑΤΟΣ

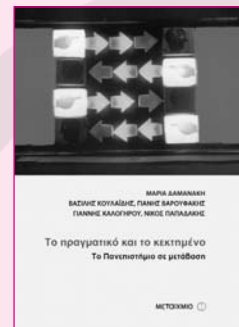
**Πέρα από το 16
τα πριν και τα μετά**

Στην επικείμενη αναθεώρηση του Συντάγματος, το καταστροφικότερο σενάριο θα ήταν να επιτραπεί η άνευ όρων ίδρυση ιδιωτικών πανεπιστημίων, χωρίς ταυτόχρονα να εξαφανιστούν τα δεσμά που το σημερινό άρθρο 16 επιβάλλει στη λειτουργία του δημόσιου Πανεπιστημίου.

Θεωρώντας ως αναχρονιστικό τον συνταγματικό χαρακτηρισμό των πανεπιστημίων μας ως ΝΠΔΔ (άρθρο 16 παρ. 5 του Συντάγματος), ο Νίκος Κ. Αλιβιζάτος προτείνει για συζήτηση ένα καινούργιο άρθρο 16, που φιλοδοξεί να είναι ανοικτό στις προκλήσεις των καιρών. Για να στηρίξει την πρότασή του, ανατρέχει στην ιστορία του άρθρου 16 και στο πώς αυτό εφαρμόστηκε από το 1975.

**ΜΑΡΙΑ ΔΑΜΑΝΑΚΗ
ΒΑΣΙΛΗΣ ΚΟΥΛΑΪΔΗΣ
ΓΙΑΝΗΣ ΒΑΡΟΥΦΑΚΗΣ
ΓΙΑΝΝΗΣ ΚΑΛΟΓΗΡΟΥ
ΝΙΚΟΣ ΠΑΠΑΔΑΚΗΣ**

**Το πραγματικό
και το κερτημένο
Το Πανεπιστήμιο
σε μετάβαση**

πρόλογος: **Γιώργος Α. Παπανδρέου**

Το βιβλίο αυτό επιχειρεί τη συνοπτική επισκόπηση της ιστορικής εξέλιξης του ελληνικού Πανεπιστημίου και την αποτύπωση της σημερινής κατάστασης των πραγμάτων, καταλήγοντας σε μια σειρά προτάσεων πολιτικής, που αφορούν όλο το φάσμα οργάνωσης και λειτουργίας του Πανεπιστημίου.